

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

7 (507)

ISSN 1407-1479

2016. gada 11. aprīlis

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Apsveikums Latvijas Zinātņu akadēmijas pavasara pilnsapulces pasākumā

Augsti godātais Spāriša kungs, godātie Latvijas Zinātņu akadēmijas biedri, cienījamie zinātnieki!

Sirsniņi sveicu Jūs ikgadējā Latvijas Zinātņu akadēmijas pilnsapulces atklāšanā! Vienlaikus vēlos izmantot izdevību, lai sveiktu akadēmiju tās 70.gadskārtā. Pateicoties Jūsu ieguldītajam darbam, Latvijas zinātne ir attīstījies, ceļot mūsu zinātnieku konkurētspēju globālajā tirgū un nesot Latvijas vārdu tālu pasaulē!

Zinātnes un pētniecības veicināšana ir svarīga Latvijas attīstībai. Ikvienas valsts labklājība un tautsaimniecības izaugsme ir saistīta ar tās sasniegumiem zinātnē, pētniecībā, inovācijās un tehnoloģiju izstrādē, kā rezultātā tiek radīti pieprasīti un konkurētspējīgi produkti. Zinātnes integrācijai uzņēmējdarbībā Latvijā jābūt daudz ciešākai. Zinātnes un uzņēmējdarbības sadarbībai jāklūst par svarīgu ekonomikas dzinējspēku, lai mūsu valsts tautsaimniecība attīstītos straujāk un sekmīgi konkurētu ar valstīm, kas ieņem vadošās pozīcijas pasaules ekonomikā. Tādēļ Jūsu visu kopdarbam ir īpaša loma Latvijas zinātnes un valsts labklājības veicināšanā!

Visiem Latvijas Zinātņu akadēmijas biedriem, īpaši jaunajiem, vēl topošajiem, zinātniekiem un pētniekiem, novēlu būt neatlaidīgiem, sasniegt un īstenot savus mērķus, lai sniegtu iespējami lielāku ieguvumu Latvijas tautsaimniecības nozarēm, sabiedrībai un veicinātu valsts attīstību kopumā! Vēlu Jums kļūt par nozīmīgu atbalstu Latvijas ceļā uz pasaules līmeņa zinātniskajiem sasniegumiem!

Patiesā cieņā,

Raimonds Vējonis

Rīgā 2016.gada 7.aprīlī

Latvijas Zinātņu akadēmijas Pavasara pilnsapulce 2016. gada 7. aprīlī

PAR LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS (LZA) PREZIDENTU IEVĒLĒTS AKADĒMIĶIS **Ojārs SPĀRĪTIS**.

PAR LZA VICEPREZIDENTIEM IEVĒLĒTI AKADĒMIĶI **Andrejs ĒRGLIS** un **Andrejs KRASŅIKOVS**.

PAR LZA ĢENERĀLSEKRETĀRU IEVĒLĒTS AKADĒMIĶIS **Andrejs SILIŅŠ**, PAR ĀRLIETU SEKRETĀRU **Tālavas JUNDZIS**, PAR FONDA PRIEKŠSĒDĒTĀJU AKADĒMIĶIS **Bruno ANDERSONS**.

PAR LZA SENĀTA LOCEKĻIEM IEVĒLĒTI AKADĒMIĶI:

Mārcis AUZIŅŠ, Ilga JANSONE, Ivars KALVINŠ, Jānis KLOVIŅŠ, Maija KŪLE, Dace MARIKUS, Indriķis MUIŽNIEKS, Modra MUROVSKA, Īzaks RAŠALS, Leonīds RIBICKIS, Jānis STRADIŅŠ, Andris ŠTERNBERGS, Guntis ZEMĪTIS

Ar padomdevēja tiesībām: korespondētājlocekļi **Juris BORZOVŠ, Tatjana KOKE**

PAR LZA UZRAUDZĪBAS PADOMES LOCEKĻIEM IEVĒLĒTI:

Jurijs DEHTJARS, Edīte KAUFMANE, Juris KRŪMIŅŠ, Ārija MEIKALIŠA, Andris OZOLS, Īzaks RAŠALS, Nikolajs SJAKSTE

PAR LZA AMATPERSONĀM APSTIPRINĀTI: Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas priekšsēdētājs **Jānis SPĪGULIS**

Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas zinātņu nodaļas priekšsēdētājs **Pēteris TRAPENCIERIS**
Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas priekšsēdētāja **Raita KARNĪTE**

Lauksaimniecības un meža zinātņu nodaļas priekšsēdētāja **Baiba RIVŽA**

Pasniegti diplomu LZA goda doktoriem

29.martā LZA Senātā goda doktora (Dr.h.c.) diplomus pasniedza literatūrzinātniecei Dr.philol. Gundegai Grīnūmai un vēsturniekam Dr.hist. Kārlim Kangerim A.Edziņas foto

Jānis Stradiņš

Uzruna starptautiskās konferences "Janis Rozentāls Rīgas pilsoniskajā sabiedrībā un Rīgas Latviešu biedrība"

(RLB, 2016.g. 15. martā)

Man ir liels gods uzrunāt šīs reprezentatīvās starptautiskās konferences dalībniekus Rīgas Latviešu biedrības priekšsēdētāja Gunta Gailiņa uzdevumā un šīs vecākās latviešu biedrības vārdā, kura pati drīz atzīmēs savu 150.jubileju.

Aizvadīts Raiņa un Aspazijas gads, pirms tam, 2013.gadā, atzīmējām Rūdolfu Blaumaņa, Jāzepa Vītola un ķīmiķa Paula Valdena 150 atceres gadus, visus – kā UNESCO akceptētus vēsturiskos atceres pasākumus. Nu ir pienācis Jaņa Rozentāla piemiņas gads, kurā latviešu dižo mākslinieku pasaule godina vienlaikus ar Aristoteli, Servantesu, Kandinski un Parīzes Zinātņu akadēmijas 350 gadu dibināšanas jubileju.

Tātad pēc latviešu rakstniecības, dzejas, mūzikas, zinātnes kārtā pienākusi latviešu mākslai, glezniecībai. Mums jāparāda Rozentāla nopelni starptautiskai sabiedrībai, bet ne mazāk svarīgi ir no jauna atklāt Rozentālu mūžīgi mainīgajai Latvijas sabiedrībai kā nacionālu un starptautiski nozīmīgu vērtību. Vai šogad atkal pienākusi kārtā sakramentālajai tēzei: "Es jūs mācīšu milēt Jani Rozentālu", tāpat kā pērn itin kā mācījām reanimēt Raini, ne tik daudz ar viņa darbiem, cik ar viņa dienaskrāmatu un vēstulju tekstiem, ar jaunām, laikmetīgām interpretācijām.

Kā šodien latviešu sabiedrība uztver Jani Rozentālu, cik aktuāls un cik populārs viņš ir šodien? 2006.gadā izdotajā grāmatā "A Hundred Great Latvians" – togad veiktajā "Apollo" un "Latvijas Avīzes" 7000 respondentu tautas aptaujā – Rozentāls ierindots 25.vietā, tādāļ aiz Zentas Mauriņas un tieši pirms Imanta Ziedoņa. No māksliniekiem viņu apsteiguši Kārlis Zāle (8.v.) un Vilhelms Purvītis (14.v.). Piemetināšu, ka šajā aptaujā Kr.Barons ieņēmis 1.v., K.Ulmanis – 2.v., R.Blaumanis – 3.v., J.Čakste – 4.v., V.Viķe-Freiberga – 5.v., Rainis – 9.v., R.Pauls – 10.v., J.Endzelīns – 13.v., Em.Dārziņš – 19.v., A.Pumpurs – 28.v., Jāzeps Vītols – 34.v. Tātad Purvītis un Rozentāls itin kā personificē glezniecības

popularitāti latviešu vidusmēra sabiedrībā, ja vien sabiedrības noskaņas aizvadītajos 10-12 gados nav mainījušās.

Rozentāls ir vispārāzīts latviešu klasiskās mākslas iedibinātājs, glezniecības pamatlicējs, simbols, ikona, kura piemineklis atrodas atjaunotā mākslas muzeja priekšā. Vai šāds statuss tomēr neatsvešina viņu no mūsdienu māksliniekiem un mākslas mīļotājiem? Laikam tomēr ne, par ko liecina kaut vai šajā zālē skatāmā izstāde. Protams, šķiet divaini, ka tieši Rozentāla gadā Rozentāla mākslas skola zaudē savu vārdu, taču, varbūt izdosis rast kompromisa risinājumu.

Domāju, ka uz Rozentālu jāskatās gan ar mūsdienu acīm, gan ar tā laika Rīgas sabiedrības acīm. Un tad vienprātīgi atzīsim, ka viņš ir bijis pirmais latviešu glezniecības profesionālis, ar priekšzīmīgu Pēterpilī gūtu mākslas izglītību, kurš savā samērā neilgajā mūžā bijis pārsteidzoši daudzveidīgs, no zemnieciski nosvērtās, realistikās diplomdarba gleznas "Pēc dievkalpojuma" līdz jūgendstilā un nacionāloromantismā ieturētām gleznām. Šie stilistiski ļoti atšķirīgie darbi atspoguļo gan latviešu mentalitāti, gan tālaika Eiropas mākslas daudzveidīgās tendences, gan tomēr vispirmām kārtām Rozentāla individualitāti. Tie piesaista arī šodien gan Latvijā, gan ārzemēs, kā varam secināt no atsauksmēm par izstādi Stokholmā. Vienlaikus latvietis un eiropietis, mazliet arī soms, viņš spēj pārsteigt un arī fascinēt.

Ar Rīgas Latviešu biedrību Rozentāls bija cieši saistīts kopš tā brīža, kad viņš līdzīgi Krauklišu Pēterim Deglava "Rīgā" ienāca pilsētā kā mālderzellis, dziedāja "Māmuļas" kori, bija statistis tās teātrī un vēlāk biedrības stipendijāts Pēterburgā. 1896.gadā RLB organizētajā latviešu etnogrāfiskās izstādes Dailes nodaļā – pirmajā latviešu mākslas izstādē – Rozentāla glezna "No baznīcas" ("Pēc dievkalpojuma") bija centrālais eksponāts, latviskās zemnieku Kurzemes, es pat sacītu, jaunLatvijas, precīzākais un

būtiskākais atveidojums X Arheoloģijas kongresa starptautiskajai auditorijai.

Kad nodega vecais Latviešu biedrības nams, tad 1909.gadā jaunizbūvētā nama fasādei īpašo noskaņu piešķir RLB biedra dižmeistara Jaņa Rozentāla izveidotā alegoriskā kompozīcija no sadomāto seno tēlu pasaules – Pērkonis, Potrimps un Pikols, kas simbolizē mūsu spēku, skaistumu un gudrību. Savukārt mērķus, uz kuriem būtu jātiecas topošajai latviešu nācijai, attēlo kompozīcijas Mākla, Zemkopība, Rūpniecība un zinātne. Vai esam šos pravietojumus sasnieguši pēc 100 gadiem un kādā mērā, lai šodien spriežam paši.

Tā Rīgas latviešu pilsoniskā elite, uz kuru kaut kādā mērā savulaik balstījās Rozentāls, gan saskatīdams arī tās ēnas puses – Grosvaldi, Bergi, Krastkalni, Pēkšeni, citas labākās "familijas", Pēteris Ozoliņš nepaguva tā isti izvērsties, lai gan pēdējos pirmskara gados tās strauji gāja augšup materiālā ziņā un latvieši pamazām iekaroja Rīgu, gan vēl ne intelektuālā nozīmē. 1.Pasaules karš strauji atsvieda šīs aprindas, taču paradoksālā kārtā posta gadi radīja vēsturisko iespēju radīt Latvijas valstiskumu. Diemžēl, ne Janis Rozentāls, ne Vilis Olavs šo brīdi vairs nepieredzēja. Viņi abi nomira svešumā, Ziemassvētku kauju laikā, varētu sacīt, Latvijas valsts priekšpavasārī. Bet kultūrvēsturiskā ziņā Jani Rozentālu varētu dēvēt par latviešu "lielās" kultūras priekšvēstnesi Eiropā, tādēļ viņa piemiņas gads ir svētki mūsu nācijai, kurus šodien sākam svinēt arī Rīgā.

Nesot vissirsnīgākos sveicienus no Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas tālīnas mantinieces – Latvijas Zinātņu akadēmijas visiem konferences dalībniekiem, Rozentālu dzimtai, pie kuras pieskaitu arī mūsu draugu – profesoru Anto Leikolu, novēlu veiksmi konferencei un Rozentāla atceres pasākumiem visa gada garumā Rīgā, Saldū, Pēterburgā, Somijā.

Latvijas Jauno zinātnieku apvienība

LATVIJAS JAUNO ZINĀTNIĒKU APVIENĪBAI JAUNA VALDE

Valde uz Latvijas Zinātņu akadēmijas jumta. No kreisās: Aldis Bulis, Kitija Bite, Ieva Krūmiņa, Zane Bulderberga, Guntars Kitenbergs.

Šā gada 19. martā Latvijas Universitātes Dabaszinātņu akadēmiskajā centrā tikās Latvijas jaunie zinātnieki, lai organizācijas pilnsapulcē izraudzītos piecus pārstāvjus, kas turpmākos trīs gadus vadīs apvienību. Aizklātā balsojumā uzticība tika izteikta Guntaram Kitenbergam, Ievai Krūmiņai, Zanei Bulderbergai, Aldim Bulim un Kitijai Bitei. Par valdes priekšsēdētāju valde vienbalsīgi ievēlēja Ievu Krūmiņu. Jaunā valdes priekšsēdētāja stāsta: "Zinātniskā vide nemitīgi mainās un attīstās. Mēs, jaunie zinātnieki, negribam palikt malā, mēs ar savu enerģiju, radošumu, proaktīvo pieeju un intelektuālajiem resursiem sniedzam ieguldījumu šīs vides pilnveidei un izaugsmei un darīsim to arī turpmāk. Strādāsim zinātnes komunikācijas laukā gan stiprinot saites starp zinātniekiem, zinātniskiem institūtiem, augstskolām, uzņēmējiem un sabiedrību, gan ceļot zinātnieka profesijas prestižu jaunatnes acīs. Strādāsim kopā ar zinātnes politikas veidotājiem, pārslāvē zinātnieku intereses, aktīvi veidosim un

pārveidosim zinātnes pasauli Latvijā. Strādāsim kā platforma jauno zinātnieku izaugsmei, kā atspēriena punkts partneru un projektu iegūšanas procesā, un personīgās izaugsmes nodrošināšanā. Mums ir tik daudz labu un interesantu darbu priekšā, ka nespējam vien sagaidīt katru nākamo dienu. Ik diena veido Latvijas jauno zinātnieku izcilības zīmolu, un mēs lepojāmies, ka esam daļa no tā."

Latvijas Jauno zinātnieku apvienība (LJZA) ieņem unikālu vietu zinātnes ekosistēmā. Kā vienīgā jaunos zinātniekus pārstāvošā organizācija apvienība piesaista arvien vairāk zinātnes entuziastu un biedru, atbalsta un konsultē doktorantus ceļā uz zinātnisko grādu, popularizē zinātni sabiedrībai, it īpaši jauniešiem gan klātienē skolās, pasākumos un iniciatīvās, gan tiešsaistē. Vairāk nekā desmit gadus apvienojot jaunos zinātniekus, apvienība ir ieguvusi priekšzīmīgu, inovatīvu un tālredzīgu partnera godu. Reputāciju spodrina arī apvienības neatkarība no citiem spēlētājiem zinātnes vidē. Ar

apvienības viedokli rēķinās lēmumu pieņēmēji, to respektē topošie zinātnieki un augstu novērtē mūsu starptautiskie partneri Eiropas Doktora grāda kandidātu un jauno zinātnieku padomē (*European council of doctoral candidates and young researchers*) un Pasaules jauno zinātnieku asociācijā (*World association of young scientists*). Apvienības aktīvā pozīcija sabiedrībā piesaista tikpat aktīvus jaunos zinātniekus, kuru izdoma un brīvprātīgais darbs nodrošina kapacitāti un izaugsmes iespējas. Jauni biedri organizācijā iesaistās trīs iemeslu dēļ: iespēja iegūt projektu finansējumu, iespēja iegūt vērtīgu pieredzi un iespēja iesaistīties zinātnes politikas veidošanā. Latvijas Jauno zinātnieku apvienība realizēs mērķus, veicinot informācijas apriti, pasākumu organizēšanu, kontaktu un sadarbības veidošanu, kā arī jauno zinātnieku interešu pārstāvību Latvijā un pasaulē. Arī jaunievēlētā valde sola turpināt par veiksmīgām atzītās iniciatīvas un iestrādnes, kā arī nodrošināt kapacitātes pieaugumu savas kompetences ietvaros. Lūk, jaunās valdes solījumi savam pilnvaru termiņam:

Valdes priekšsēdētāja Ieva Krūmiņa: kā organizācijas vadītāja apņemos vadīt organizāciju atbilstoši pasaules labākajai praksei. Apvienības komunikācijas platforma tiks veidota moderna un ērta, attīstība būs vērsta uz projektiem, ar fokusu uz efektivitāti un rezultātu. Kā valstis-

kas nozīmes spēlētājs Latvijā zinātnē nevaram atļauties būt lēni vai orientēti tikai uz procesu. Ir noteikti trīs stratēģiski attīstības virzieni: zinātnes politika, zinātnes komunikācija un tiklošanās, sadarbības platformas nodrošināšana.

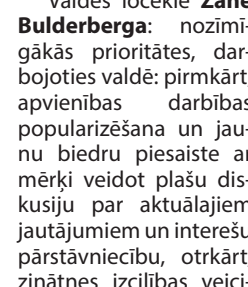
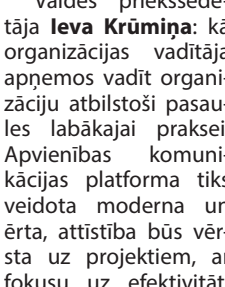
Valdes locekle Kitija Bite: nākamās trīs gadus turpināšu dokto-

rantu un doktora zinātniskā grāda pretendentu konsultēšanu par promocijas procesu. Tāpat tiks turpināts darbs pie zinātnisko pētījumu kvalitātes jautājuma un akadēmiskā godīguma popularizēšanas skolēnu un studentu auditorijā. Tiks veikta apvienības viedokļa paušana dažādās institūcijās un notiks iesaistīšanās darba grupās un komisijās.

Valdes loceklis Guntars Kitenbergs: nākamās trīs gadu laikā LJZA vēlos veicināt izpratni par kvalitatīvu zinātni un starptautiskas sadarbības nepieciešamību, sekmēt LJZA popularitāti doktorantu, jauno zinātnieku, kā arī zinātniskās pieredzes apmaiņu organizācijas biedru vidū, organizēt seminārus esošajiem un potenciālajiem biedriem un iesaistīties zinātnes politikas veidošanā.

Valdes locekle Zane Bulderberga: nozīmīgākās prioritātes, darbojoties valdē: pirmkārt, apvienības darbības popularizēšana un jaunu biedru piesaiste ar mērķi veidot plašu diskusiju par aktuālajiem jautājumiem un interešu pārstāvniecību, otrkārt, zinātnes izcilības veicināšana, nesot Latvijas vārdu pasaules zinātnes telpā, treškārt, sadarbības un partnerības veicināšana dažādu zinātnes nozaru un zinātnisko institūtu starpā, sekmējot starpdisciplināru pētījumu veikšanu.

Valdes loceklis Aldis Bulis: manas prioritātes darbam apvienībā ir jauno zinātnieku pētījumu komercializācija, viņu interešu pārstāvniecība un projektu izstrāde.

KAS UN PAR KO MAKSĀ NAUDU?

Sestdien, 19. martā, LU Dabaszinātņu akadēmiskajā centrā notika Latvijas Jauno zinātnieku apvienības (LJZA) atkārtotā pilnsapulcē. Dienas otrajā cēlienā seminārā "Zinātnes ekosistēma Latvijā" biedri pārsprieda ar pašmāju zinātnes politiku saistītus jautājumus. Diskusijā skartie temati tika turpināti LJZA Konsultatīvās padomes locekles Dr. Dainas Lāces (D. L.) un Vidzemes Augstskolas (ViA) rektora Dr. Gata Krūmiņa (G. K.) sarunā.

Latvijas zinātnisko institūciju starptautiskais izvērtējums notika 2013. gadā. Pēc tam institūcijām bija jāsaņemot un jāiesniedz ministrijā turpmākās darbības stratēģija. Vērojumi, pieredze, secinājumi un izaicinājumi, domājot par 2017. gada zinātnisko izvērtējumu.

D. L.: Pēc publiskotajiem starptautiskā novērtējuma datiem, IZM uzdeva institūtiem sagatavot turpmākās darbības stratēģiju. Šo situāciju, manuprāt, var raksturot ar līdzību. Pacients mēnešiem ir gulējis, pieslēgts pie mākslīgās elpināšanas sistēmas. Ienāk ārsts, atslēdz sistēmu un paziņo, ka jau rīt pacients var skriet maratonu. Vai pacients ir fiziski un morāli tam gatavs? Visbiežāk – nē. Bet vai kādu tas interesē? Rehabilitācijas programmas izstrāde visbiežāk ir pašu pacientu rokās...

Iespējams, visneizsargātākie bija / ir tie institūti, kas starptautiskajā izvērtējumā saņēma novērtējumu "trīs" jeb "spēcīgs vietējais spēlētājs ar zināmu starptautisku ietekmi", kam starptautiskie vērtētāji ieteica saglabāt suverenitāti, paplašināt pētnieku sastāvu un iesaistīt zinātniskajā darbā studentus. Minētie institūti varēja atviegloti uzelpot, jo viņus it kā nebija paredzēts mehāniski apvienot, arī uzreiz likvidēt nebija pamata, bet attīstība – lai ir uz pašu enerģijas, aktivitātes un izdomas pleciem, bez papildus euro centa attīstības sekmēšanai. Vai nākamajā starptautiskajā izvērtējumā šie institūti saglabās vai uzlabos savus zinātniskā veikuma rādītājus – to rādīs laiks.

G. K.: Vidzemes Augstskola būs jaunākais dalībnieks 2017. gada starptautiskajā novērtējumā. Zinātnisko institūciju reģistrā augstskola iekļūva tikai pirms pusgada. Tanī pat laikā ļoti rūpīgi sekojām līdzi notikumu gaitai pēc iepriekšējā novērtējuma. Teikšu godīgi, ka valsts politika lielā mērā ir bijusi vērsta uz to, lai līdz nākamajam novērtējumam atstarpī starptautiskajiem vērtētājiem ieteica saglabāt suverenitāti, paplašināt pētnieku sastāvu un iesaistīt zinātniskajā darbā studentus. Minētie institūti varēja atviegloti uzelpot, jo viņus it kā nebija paredzēts mehāniski apvienot, arī uzreiz likvidēt nebija pamata, bet attīstība – lai ir uz pašu enerģijas, aktivitātes un izdomas pleciem, bez papildus euro centa attīstības sekmēšanai. Vai nākamajā starptautiskajā izvērtējumā šie institūti saglabās vai uzlabos savus zinātniskā veikuma rādītājus – to rādīs laiks.

kā masa) tiek stādīts par lielāku labumu nekā produktivitāte (publikācijas, projekti, rēķinot uz vienu pilna slodzē strādājošu pētnieku). Mēs varētu kolektīvizēt visu Latvijas zinātni vienā institūcijā (šķiet, ka šādai idejai joprojām ir visai daudz atbalstītāju), taču tas nekādā veidā nevarētu jaunus, patiešām revolucionārus izgudrojumus. Gluži pretēji, esošā sistēma neveicina jaunu lietu, jaunu pētījumu virzienu rašanos. Valsts finansējuma nauda kustas ārkārtīgi lēni, labā ideja akcentu likt uz sniegumu nesasniedz mērķi, jo šodienas nauda tiek saņemta par sniegumu pirms diviem trim gadiem. Iedomājieties situāciju privātajā biznesā, kad pasūtītājs par paveiktiem darbiem samaksāt sola pēc diviem trim gadiem, turklāt bez soda sankcijām nemaksāšanas gadījumā. Šaubos, vai atradīsiet kādu, kas būs gatavs veikt šos darbus kvalitatīvi. Taču aprakstītā realitāte palīdzēja definēt Vidzemes Augstskolas pozicionējumu nākamajiem pieciem gadiem. Šā gada martā apstiprinājām augstskolas stratēģiju un pētniecības programmu, kur skaidri definējām, kuros virzienos un kā plānojam darboties. Atteicāmies no dažādu ekselences centru konceptiem, kas, manuprāt, vairs neatbilst dinamiskajai globālajai pasaulei. Ekselences centrs skan skaisti, to var parādīt tūristiem, taču šāda centra izveide nedod nekādas garantijas, ka tajā radīsies jauni zinātniski produkti. Mēs piedāvājam platformas konceptu – būsim platforma visiem, kas vēlas ko sasniegt tagad un tūlīt. Piedāvājam sevi kā augstākās izglītības, zinātnes, zināšanu pārneses un ideju līderības platformu, kas piedāvā digitālā laikmeta ekosistēmu, proaktīvi atbildot sabiedrības izaicinājumiem. Esam izveidojuši augstskolas attīstības grantu modeli, caur kuru finansējam jaunās lietas – zinātnisku projektu rakstīšanu, jaunu starpdisciplināru programmu izstrādi, labas starptautiskas publikācijas. Esmu pārliecināts, ka mūsu piedāvātā platforma būs ļoti pievilcīga jaunajiem zinātniekiem, kas vēlas pārdot savu darba rezultātu, nevis savu laiku. Atalgojums ViA jau šobrīd ir uz rezultātu orientēts un atkarīgs no tā, ko esi izdarījis, nevis tikai no tā, ka katru dienu esi cītīgi nācis uz darbu.

Valsts pētījuma programmas (VPP). Ko pasūta valsts? Pagātnes mācības un nākotnes iespējamie scenāriji.

D. L.: Atceroties valsts pētījuma programmas konkursu 2014. gadā, gribas uzteikt iesākumā organizēto valsts pētījuma programmu projektu ideju konkursu. It kā būtu loģiski, ja ideju konkursam sekotu reālo izmaksu aprēķini un izvērtējums, kādus projektus, kādā termiņā valsts grib un var atļauties. Tomēr notikumi attīstījās pēc cita scenārija. Tika izveidoti

apjomīgi pētījumu virzieni ar daudziem projektiem un apakšprojektiem.

G. K.: Šobrīd ar VPP ir kā vecajā anekdotē par padomju laikiem – cilvēki izlikās, ka iet uz darbu un strādā, bet valsts izlikās, ka viņa tiem maksā. Zinātniekiem ir pilnīgi godīgi jāpasaka, ka par to naudu, ko dod valsts, šādus pētījumus trīs gadu garumā nav iespējams veikt. Finansējums, kurš reāli pietiek dažiem mēnešiem intensīva darba, tiek "izsmērēts" vairāku gadu garumā. Tad dodam naudu reizi trijos gados uz pusgadu un beidzam "ākstīties". Es saprotu, ka daži mēneši ir ļoti īss laiks pētījumu veikšanai, bet tas būtu tikai godīgi pret pētniekiem, ja naudas ir tik, cik ir. Man ir ar ko salīdzināt – Valmieras pašvaldība katru gadu piešķir pētnieciskos grantus ViA pētniekiem, katru gadu konkursa kārtībā (vērtējot ārējiem ekspertiem) nauda tiek piešķirta divām pētnieku grupām, kas intensīvi strādā 8–9 mēnešus. Un ir gan ļoti rezultāti, gan starptautiskas publikācijas.

Otra lieta – valstij daudz precīzāk un uzstājīgāk būtu jādefinē, ko tā vēlas no zinātniekiem. Jāpasūta ļoti konkrētas lietas, kas ir nepieciešamas. Piemērs no manas nozares – vēstures. Kāpēc caur VPP nevarētu pētīt jautājumus, kas ir saistīti ar padomju mantojumu? Tagad ir divas komisijas – pēc ilgas "ņemšanās" LU apsaimniekošanā nodotā VDK pētniecības komisija, kā arī Tieslietu ministrijas paspārnē esošā okupācijas zaudējumu aprēķināšanas komisija. Valstij būtu jādefinē, ka šie ir prioritāri pētniecības virzieni, jāparedz tam adekvāta nauda un pētījumi jāpasūta zinātniekiem, organizējot īstus nevis formālus konkursus, kur finansējumu pētījumu veikšanai iegūst labākie.

Web of Science un Scopus. Kas var veicināt vēlamo publikāciju skaitu pieaugumu? Publikāciju motivācijas programma Vidzemes Augstskolā.

G. K.: Apzinoties ēnas pusi, kas ir tam, ka ļoti lielu akcentu liekam tikai uz starptautiskajām publikācijām, tas ir vienīgais ceļš, kā varam izmērīt savu konkurētspēju. Vai mūsu garadarbus ņem vai neņem publicēšanai starptautiskos žurnālos. Lai motivētu augstskolas akadēmisko un zinātnisko personālu rakstīt starptautiskas publikācijas, pagājušā gada nogalē mainījām darba samaksas nolikumu. Tagad par vienu Scopus vai Web of Sciences publikāciju maksājam 1200 EUR, un, ja publikācija ir žurnālā, kura citējamības indekss ir virs nozares vidējā, tad 1800 EUR. Es domāju, ka tas ir visai motivējoši, katrā ziņā neviens vairs nevar teikt, ka nav motivēts rakstīt šādas publikācijas. Un tas ļoti saskan ar mūsu "platformas" un uz rezultātu orientēta darba filozofiju.

Egils Stalidzāns

VAI TIKAI POLITIĶIEM JĀDOMĀ ILGTERMIŅĀ?

No smagām situācijām parasti nav vienkāršu un parocīgu ietejumu. Ilgtermiņā svarīgi lēmumi var būt sāpīgi un neērti īstermiņā.

Domāšanu ilgtermiņā bieži pieprasa no politiķiem: tā vietā, lai domātu termiņā līdz nākamajām vēlēšanām, vajadzētu padomāt ilgtermiņā, un kādā brīdī valsts sāktu uzplaukt, nevis tiktu saraustīta pa vēlēšanu periodiem.

Politiķi to pašu mēdz gaidīt no vēlētajiem, kuriem arī būtu jādomā ilgtermiņā: nemainiet politikas pusceļā uz ilgtermiņa mērķi brīdī, kad iestājušās kārtējās pagaidu grūtības. Tā nu savstarpējās ilgtermiņa cerības tiek izvīzītas un pieviltas.

Kā ir ar zinātnieku domāšanu ilgtermiņā? Uz zinātnieku amatiem nav liela konkurence un vēlēšanas parasti ir formālas. Var strādāt mierīgi un ilgi, tikai jāsaģādā nauda!

Nemot vērā, ka zinātne no valsts šobrīd saņem aptuveni ceturto daļu no nepieciešamā finansējuma, uz vairākkārtēju tā pieaugumu, tā atrisinot visas problēmas, cerēt nav īpaša pamata (pat labākajos scenārijos finansējums netiks četrcārsots vai pieckārsots). Tātad galvenās cerības nākošos desmit vai divdesmit gadus jāsaista ar pašu sagādātu, brīvā konkurencē iegūtu, – ārvalstu, tostarp ES, vai privāto finansējumu.

Labs ceļš uz starptautisku konkurētspēju ir ES struktūrfondu finansējums 2014–2020. Tas ir īpaši svarīgi, jo nākamajā termiņā (2020–2026) līdzekļu šādiem mērķiem no ES visdrīzāk vairs nebūs. “Vecajām” ES valstīm ir pamats uzskatīt, ka kādā brīdī ES dalībvalstīm, kas iestājušās 2004. gadā, ir jāklūst pašpietiekamām.

Kā būtu jārikojas valstij (politiķiem) ilgtermiņā? Laikam jau jāvirza zinātne uz ilgtermiņa konkurētspējas palielināšanu atbilstoši potenciālo ārējo naudas piešķirēju izpratnei – vismaz nozarēs, kuras nav saistītas ar nacionālās identitātes un/vai drošības jautājumiem. Starptautiska konkurētspēja nozīmē starptautiski pieņemtu un lietotu kritēriju akceptēšanu arī tad, ja tie nav nevainojami vai ir pat traucējoši jaunu spēlētāju ienākša-

na. Arī tad, ja tie ir tāli no izpratnes par zinātnei kā sargājamu (izolējamu) nacionālu vērtību.

Kas notiks ar tiem, kas pārdesmit gadus gaidījuši, kad būs nodrošināts pietiekošs nacionālais finansējums? Domāju, ka šajā jautājumā valstij nav izvēles. Latvija nevar un nevarēs nodrošināt zinātnei pietiekošu nacionālo finansējumu vēl ilgi. Tie, kas ilgtermiņā paļāvušies uz valsti kā galveno finansētāju, ir pieļāvuši ilgtermiņa domāšanas kļūdu, par ko šobrīd maksā ar starptautisku konkurētspēju.

Pietiekošs finansējums būs tikai tiem, kas ar vai bez valsts atbalsta smagas konkurences apstākļos spēj gūt finansējumu no ārvalstu vai privātā sektora. Tātad, – labākas nākotnes izredzes vidējā un ilgtermiņā izrādās tiem, kas intuitīvi vai pragmatiski pie starptautiskās konkurētspējas strādājuši jau sen. Šie zinātnieki vai zinātniskās grupas tagad var vākt augļus, cīnoties gan par nacionālo, gan starptautisko finansējumu. Pašreizējā IZM vēlme ieviest daudzās valstīs lietotus starptautiski pieņemtus vērtēšanas kritērijus ir labs rīks starptautiskas konkurētspējas veicināšanai. Vienlaikus tas ir arī signāls par izdzīvošanai nepieciešamajām prasmēm nacionālā finansējuma gaidītājiem. Gaidītspēja var būt svarīga prasme, bet tā nav pietiekams nosacījums zinātniskai konkurētspējai.

Kas notiks ar nozarēm, kurās nav starptautiska līmeņa speciālistu? Ja nozare ir starptautiski aktuāla, Latvijā sāks darboties jaunas grupas, kuras vadīs, piemēram, zinātnieki, kas pilnveidojušies ārvalstīs, bet labprāt vēlas atgriezties Latvijā. Tie var būt arī ārvalstu zinātnieki ar augstu starptautisko reitingu, saviem kontaktiem un prasmēm. Veidosies grupas, kas spēš gūt finansējumu no dažādiem avotiem, bet maksās nodokļus un apmācīs nākamās zinātnes cīnītājus Latvijā. Tas ir dabiskais veids, kā atvadīties no starptautiski neaktuāliem, ilgtnespējīgiem virzieniem, kā arī evolucionārā ceļā nomainīt konkurētspējīgus zinātniekus ar konkurētspējīgākiem!

Tātad – iespēju robežās, vismaz dažos aspektos, valsts cenšas darboties pragmatiski: mazo nacionālo finansējumu piešķiram tiem, kas ir dzīvotspējīgāki (starptautiski konkurētspējīgāki), jo

šā vai tā naudas konkurētspējīgo uzturēšanai gaidīšanas režīmā nav.

Tajā pašā laikā jāsaprot, ka Latvijas spēju noturēt perspektīvu zinātniekus joprojām noteiks valsts finansiālā ieinteresētība un zinātnes pārvaldes sakārtotība. No tās atkarīgs arī tas, vai konkurētspējīgi Latvijas patrioti varēs atļauties strādāt Latvijā, nezaudējot (neapurējot) savu konkurētspēju.

Kā būtu saprātīgi rīkoties ilgtermiņā domājošām zinātniskām iestādēm vai zinātniekiem?

Nepāļauties uz valsts atbalstu kā galveno cerību. Mainās politika, mainās valsts iestāžu darbinieki. Valsts rīcība var būt nekonsekventa, dažkārt pat neadekvāta, kamēr globālās tendences un vērtēšanas kritēriji ir diezgan stabili, un ilgtermiņā Latvija konkurētspējas vārdā tiem neizbēgami sekos. Nav jau valstij citu iespēju! Proti, ilgtermiņa vērtēšanas kritēriji mums jau ir zināmi! Savā iestādē līdzās valsts kritērijiem tos varam ieviest pašī!

Paļaujoties tikai uz sevi, būtu kritiski jāpārskata sava zinātniskā virziena konkurētspēja, savu sadarbības partneru kvalitāte, kontakti ar nozares spēcīgākajām grupām un citi konkurētspēju veicinošie aspekti. Samaksa par kļūdām būs ar savu naudu vai lieki nostrādātiem gadiem.

Zinātniskajām grupām būtu tālredzīgi atbalstīt ambiciozus jaunus zinātniekus arī gadījumos, ja tie pamet valsti, nezinot vai atgriezīsies. Varbūt aizbraucēji atgriezīsies, varbūt palīdzēs saviem kolēģiem no tālienes, bet varbūt arī aizmirsīs par Latviju. Toties tie, kas nāks pēc viņiem, zinās, ka šajā zinātniskajā grupā attīstība un atvērtība ir svarīgāka par jauno kolēģu izmantošanu īstermiņa problēmu risināšanai un tādēļ šī ir laba jaunā zinātnieka karjeras starta vieta.

Minētās pieejas, protams, ir grūtāk realizējamas nozarēs ar lielām aprikojuma vai materiālu izmaksām, tomēr tieši šīs nozares jau tagad var lepoties ar panākumu stāstiem. Tajā pašā laikā Latvijā ir arī daudz tādu, kur pietiek ar datoru un internetu. Tad ilgtermiņa domāšanai ir mazāk šķēršļu! Jāsāk ar sevi!

Ieva Krūmiņa

AKTUĀLĀS TENDENCES PASAULES ZINĀTNĒ

Pagājušā gada nogalē Budapeštā norisinājās VII Pasaules zinātnes forums. Nepieciešamība pēc pasākuma, kas nodrošinātu diskusiju starp zinātnieku kopienu un sabiedrību, tika apzināta jau iepriekšējā gadsimta izskaņā. Kopš 2003. gada ik divus gadus pasaules vadošie zinātnieki, politiķi, lēmumu pieņēmēji un sabiedrības pārstāvji tiek, lai izvērstu auglīgu diskusiju par aktuālajiem jautājumiem, kas skar gan zinātnei, gan sabiedrību, un vienotos par kopīgiem spēkiem darāmo. Foruma starptautiskā atbalss rāda, ka Pasaules zinātnes forums ir kļuvis par vadošo globālo zinātnes politikas pasākumu. 2015. gada novembra foruma tūkstoš dalībnieku vidū bija zinātnieki arī no Latvijas: akadēmiķis *Dr. habil. sc. ing.* Leonīds Ribickis un Latvijas Jauno zinātnieku apvienības pārstāve Ieva Krūmiņa. Lai veicinātu diskusiju Latvijas zinātniskajā sabiedrībā, autore ir apkopojusi forumā “Dodot spēku zinātnei” novērotās tendences, kas notspīrinās zinātnes vidē pasaulē.

1. Pāreja uz ilgtspējīgu, pārdomātu attīstību ekosistēmas ietvaros

Zinātnes sasniegumi ir jāvuši atrisināt virkni aktuālu jautājumu, uzlabojot dzīves kvalitāti un ļauj mums komunicēt neredzēti ātri un ērti. Tajā pašā laikā zinātne ir atklājusi pasaules sarežģītību, ievainojamību un riskus, ko rada mūsu dzīvesveids. Zinātne viena pati nespēj piedāvāt risinājumus cilvēces lielajiem izaicinājumiem, bet tā noteikti ir mūsu lielāko sasniegumu centrā. Zinātne sniedz iespēju apspriest izaicinājumus un uzsākt ceļu uz risinājumiem. Ļoti daudz ir atkarīgs no tā, kā mēs izvēlamies zinātnei pielietot. Situācijā, kad nepieciešama integrēta pieeja vides, sociālās un ekonomiskās ilgtspējīgas attīstības dimensijas sasaistē, ir svarīgi ne tikai izmantot labākās šobrīd pieejamās zināšanas un plaši, visaptveroši iesaistīt zinātniekus, bet arī paturēt prātā mūsu novietojumu uz planētas Zeme. Kaut ir atzīstama nepieciešamība definēt galvenās reģionālās un valsts līmeņa prioritātes, tām ir jābūt saskaņā un jāveicina transformācija pasaules līmenī uz ilgtspējīgām, taisnīgām un elastīgām sabiedrībām un ekonomikām.

2. Holistiska pieeja politikas plānošanā, pētniecības virzienu noteikšanā un ikdienas darbībā

Pasaules zinātnieki rīkojas sazobē ar pasaules līmenī definētajām prioritātēm, mērķiem, un lēmumu pieņēmēju noslēgtās vienošanās tiek ņemtas vērā. Šī sistēma veido pamatu katra zinātnieka ikdienas darbam, kas ir plānots saskaņā ar nepieciešamo ieguldījumu Apvienoto nāciju 17 ilgtspējīgas attīstības mērķu (*17 Sustainable Development Goals of United Nations*) sasniegšanai. Katram zinātniekam ir skaidri zināma viņa vieta *ekosistēmā* un pienesums, ko viņa darbs sniedz šo mērķu sasniegšanā. Koordinācija un orientācija nevis uz nacionāla, bet globāla mēroga mērķiem jūtami atvieglo sadarbības iespējas un caur nozīmīgu veido motivāciju. Zinātnieki ir tā sabiedrības daļa, kurai jāatgādina politikas veidotājiem par nepieciešamību koncentrēties uz piedāvājumiem, kas ļautu sasniegt ambiciozākas vienošanās klimata, vides un dabas resursu jautājumos, kā arī sniegtu ieguldījumu dabas un cilvēka radīto katastrofu riska mazināšanai.

3. Zināšanu bilves izmantošana aktuālo jautājumu risināšanā un jaunāko zināšanu plūsmas nodrošināšanā

Strauji pieaug informācijas apjoms, zinātnisko zināšanu lietojums, difūzija un izmantojums tehnoloģiskās inovācijās

pārveido pasauli. Pasaules zinātnieki, lai veidotu sintēzi esošās situācijas pilnīgai izpratnei un veidotu darbības piedāvājumus izpētei, aicina mobilizēt atbildīgas institūcijas, iniciatīvas un kontaktu tīklus. Risinājumiem ir jābūt visaptverošiem un uz zināšanām balstītiem, un ir nozīmīgi izmantot aktuālāko šobrīd pieejamo informāciju. Zināšanu orientēta pieeja iekļauj mūsdienīgas komunikācijas platformas izmantošanu, kā arī ziņošanu un izglītību sabiedrību, uz izmaiņām ātri un efektīvi reaģēt spējīgu valsts aparāta sistēmu un saskaņu starp vietējās, nacionālās un globālās nozīmes dokumentiem.

4. Zinātniskās ekspertīzes nodrošināšana politiķiem un lēmumu pieņēmējiem

Zinātnieki pasaulē pastāv par neatkarīgu zinātnisko pierādījumu izmantošanu politikas veidošanā. Valdības tiek aicinātas atzīt nepieciešamību un rīkoties sadarbībā ar citām valdībām un zinātniskām organizācijām, kas piedāvā efektīvākos risinājumus globālu mērķu sasniegšanai. Izveidotās stratēģijas ir regulāri jāpārskata, lai atzīmētu paveiktā progresu un veiktu izmaiņas saskaņā ar jaunākajiem atklājumiem zinātnē un tehnoloģijā. Tendences rāda arvien lielāku zinātnes lietojumu politikas veidošanā, tītu veidošanā starp zinātniekiem un politiķiem, un sociālo un humanitāro zinātņu pieaugošo nozīmi ekspertīzē.

Zinātnisko padomu sniegšanas mehānismi kļūst arvien izplatītāki un ir sastopami visdažādākajās formās, sākot no personīgiem kontaktiem, caur brīvprātīgiem vai pieprasītiem ziņojumiem, ko veido akadēmiju, piemēram, Starpakadēmiju partnerība (*InterAcademy Partnership*) vai līdzvērtīgi reģionālie tīkli, līdz pat formālām padomdevēju struktūrām gan likumdošanas, gan izpildvaras līmenī. Šie padomi nāk sasaistē ar atbildību par to sagādāšanu, komunikāciju un lietojumu, tādēļ īpaši nozīmīgi ir kļuvuši teorētiskie un praktiskie jautājumi par ieteikumu neatkarību, caurspīdību, redzamību un atskaites mehānismu esamību. Jāapzinās, ka pētniecībā dzīves cikls ir garš, bet politika – īss. Katrs zinātnieks tiek aicināts sekot līdz politikas jomai, novērot un noteikt vajadzības, un proaktīvi, pareizā laikā nodrošināt neatkarīgu padomu situācijās, kad tā pielietojums nav garantēts vai sagaidāms.

5. Starptautiska sadarbība kapacitātes celšanai

Lai zinātne būtu pamats ilgtspējīgai attīstībai visā pasaulē, ir nepieciešama starptautiska līmeņa sadarbība zinātnieku starpā. Mobilitātes laikmetā ģeogrāfiskās vietas jēdziens vairs nav tik saistošs, ir nepieciešamas vien valodu zināšanas, komunikācija un kontakti. Lai sasniegtu ilgtspējīgu progresu pētniecībā un inovācijās, labāku izpratni un datu izmantošanu, ir nepieciešama starptautiska kopdarbība. Lai mazinātu plaisu starp attīstītajām un attīstības ekonomikām, nepieciešama reģionāla ekonomiska integrācija valstiskā līmenī, kas ļauj veidot un uzkrāt kapacitāti modernās zinātnes uzplaukumam. Lai zinātne, tehnoloģijas un inovācijas sasniegtu pilnu transformācijas potenciālu, zināšanas, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātiku (*STEM*) ir nepieciešams integrēt visu līmeņu izglītībā un veicināt to lietojumu. Papildus nepieciešams valdības atbalsts jauno zinātnieku spēju stiprināšanā, karjeras veidošanā un iespēju nodrošināšanā.

6. Zinātni veicinoša izglītība

Pasaules zinātnieki rūpējas par zinātnes izglītības kvalitātes

paaugstināšanu. Izglītībai ir jābūt nevis spaiņa piepildīšanai, bet uguns iedegšanai! Nozīmīgs priekšnosacījums jaunāko paaudžu iesaistei zinātnē un inženiera karjeras izvēlē ir aizraujošas, kvalitatīvas zinātni veicinošas izglītības piedāvājums pēc iespējas agrākā bērna attīstības posmā. Ja bērns neredz sevi kā zinātnieku desmit gadu vecumā, viņš noteikti sevi neredzēs kā zinātnieku arī četrpadsmit gadu vecumā. Tādēļ zinātnei jābūt atslēgas elementam izglītībā, iededzot ziņkārī un veicinot pārliecību un radošumu. Īpaša uzmanība jāpievērš pasniedzējiem un skolotājiem, kuri, ja nav informēti par savas nozares aktualitātēm, mācīs, ko paši mācījušies agrāk. Skolotāji mēdz būt izolēti no zinātnieku sabiedrības, bet tieši zinātnieku darbs ar skolotājiem sasniedz plašāku publiku un rada lielāku rezonansi. Maldīgi ir uzskatīt, ka zinātne attiecas tikai uz augstskolām un pētnieciskajiem institūtiem. Zinātnes izpratni sabiedrībā veicina visa veida izglītība un ir svarīgi to nodrošināt visos līmeņos, tajā skaitā skolās, mūžizglītībā un sabiedrībā kopumā.

7. Līdzsvaroti ieguldījumi zinātnē

Ir svarīgi veicināt ekonomisku, sociālu, veselības un kultūras elastību indivīdiem, kopienām, valstīm un to finanšu pieejamībai, kā arī videi kopumā. Bez elastības šie elementi nespēs pieļāgoties strauji mainīgajiem attīstības nosacījumiem. Sociālo un ekonomisko attīstību lielā mērā nodrošina zinātniskie atklājumi. Tādēļ pasaules zinātnieki aicina ieguldīt zinātnē, cienot vajadzību gan pēc zinātniskās virzītāiem, gan vajadzības diktētiem pētījumiem. Patiesi transformējoša zinātne ir neprognozējama dabas, tā prasa atvērtību jaunām un vēl neiemītām takām. Tikai izmēģinot jaunus virzienus, ir iespējams mainīt paradigmas tehnoloģiskam un sociālam progresam. Tādēļ finansējums zinātnei ir jāveido līdzsvaroti, paredzot daļu inovatīviem pētījumiem. Īpašas kapacitāti veicinošas programmas nepieciešamas jauno zinātnieku iesaistei. Valdības jāveicina uzņemties ilgtermiņa saistības pret zinātnisku pētījumu finansēšanu. Tajā pašā laikā zinātniekiem jāmobilizē pētījumu radītās zināšanas, lai garantētu to kalpošanu sabiedrībai.

8. Zinātnes komunikācija

Zinātnieka pienākums ir komunicēt ar sabiedrību, varēt izskaidrot sava pētījuma būtību divos teikumos un darīt to ne-speciālistiem saprotamā valodā. Ne tikai tāpēc, ka zinātne bieži tiek finansēta no nodokļu maksātāju līdzekļiem. Sabiedrības izpratne par zinātnei, lai panāktu indivīdu iesaisti, ir vitāli nepieciešama. Cilvēki dabiski distancējas no tematikas, kas tiem nav saprotama. Tādēļ zinātnes komunikācijā jāizmanto psiholoģijas zinātnes atklājumi, piemēram, apzinoties, ka indivīds vieglāk uztver attēlu, nevis definīciju, un stāsts: zinātnes komunikācija lielā mērā ir emociju radīšana, mārketingas. Šobrīd aktuālākā tendence zinātnes komunikācijā ir “dari pats” (*how-to*) video-materiāli tiešsaistē. Īpaši nozīmīga ir zinātnes komunikācija jauniem cilvēkiem un bērniem, kas rada resursu tālākai zinātnieku paaudzei un valsts virzībai uz zināšanu sabiedrību.

Jāatzīst, ka pasaules zinātniekiem Latvijas zinātnes problemātika nav aktuāla. Mums savukārt, ja vēlamies tikt līdz pasaules tempam un neatpalikt, ir nepieciešams pārveidot esošo sistēmu, modernizēt procesus, pieņemt pasaules līmeņa domāšanas paradigmas un būt gataviem ieguldīt daudz darba, pūļu un laika.

LZA nodaļās

LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas sēde 2016. gada 25. februārī

2016. gada 25. februārī notika Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas (HSZN) sēde. Darba kārtībā bija šādi jautājumi:

- LZA HSZN ieteikums LZA prezidenta amatam,
- LZA Senāta locekļu kandidātu izvirzīšana,
- LZA HSZN priekšsēdētājas Raitas Karnītes atskaite,
- LZA HSZN priekšsēdētāja vēlēšanas,
- *Dr. art.* Gunas Zeltiņas ziņojums par monogrāfiju "Šekspīrs. Ar Baltijas akcentu",
- *Dr. hab. art.* Silvijas Radzobes ziņojums par kolektīvo monogrāfiju "Latvijas jaunā režija",
- *Dr. habil. arch.* Jāņa Krastiņa ziņojums par monogrāfiju "Liepāja: Jūgendstila arhitektūra".

Akadēmiķe R. Karnīte aicināja LZA HSZN locekļus atklāt balsojumā izdarīt izvēli par LZA prezidenta kandidātu O. Spāri. Klātienē balsojumu izteica 36 balsotāji un 3 pilnvarotie pārstāvji, 3 balsojumi bija saņemti elektroniski. Balsojumā LZA HSZN nodaļas ietvaros O. Spāris vienbalsīgi tika atbalstīts LZA prezidenta amatam. LZA HSZN balsojums tika pieņemts par spēkā esošu un nodots tālākai izskatīšanai LZA Senātā.

Otrajā sēdes darba kārtības jautājumā akadēmiķe R. Karnīte aicināja izvirzīt un atbalstīt ar balsojumu LZA Senāta locekļu kandidātus no LZA HSZN. Sēdes dalībnieki izvirzīja un vienbalsīgi apstiprināja šādus LZA Senāta locekļu kandidātus: Maiju Kūli, Gunti Zemīti, Ilgu Jansonu un Daci Markus.

Akadēmiķe R. Karnīte informēja, ka akadēmiķis Tālavas Jundzis ir izvirzīts LZA Lielās medaļas piešķiršanai un aicināja izteikt HSZN atbalstu. Klātienē atbalstīja T. Jundža izvirzīšanu LZA Lielajai medaļai.

Jautājumā par LZA HSZN nodaļas priekšsēdētāja vēlēšanām sēdi vadīja akadēmiķis Juris Urtāns. J. Urtāns aicināja ziņot LZA HSZN priekšsēdētāju R. Karnīti.

Akadēmiķe R. Karnīte klātesošos iepazīstināja ar veikumu LZA HSZN pēdējā 4 gadu periodā. Ziņojums bija veidots kā pārskats par 2012. gada pavasarī pieņemtās LZA HSZN darbības stratēģijas izpildi. Lielāko daļu no iecerētajiem darbiem ir izdevies izpildīt, tomēr ne visus. Līdz šim nav bijuši veiksmīgi zinātnes popularizācijas pasākumi – LZA HSZN Akadēmiskie lasījumi. R. Karnīte pateicās uzrunātajiem lektoriem par atsaucību, tomēr pasākumu organizētājiem neizdevās ieinteresēt klausītājus. Tāpēc LZA Akadēmisko lasījumu vietā tagad tiek organizēti HSZN ekspertu "konsiliji" par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem. 2015. gada pavasarī pirmais konsilijā bija vēlēts valsts prezidenta vēlēšanām. Konsilijā bija plašas diskusijas par valsts prezidenta institūciju un amata kandidātiem dažādu ekspertu skatījumā. 2016. gada februārī norisinājās otrs konsilijā, kurā apsprieda gāzes tirgus liberalizācijas jautājumu. Aprīlī plānots organizēt konsiliju par integrācijas politiku Latvijā.

R. Karnīte atzīmēja, ka ir sakārtots LZA Terminoloģijas komisijas darbs un par vadītāju iecelts Māris Baltiņš. Nav izdevies iz-

veidot iecerētās zinātniskā produkta un zinātniskā mantojuma datu bāzes.

R. Karnīte uzsvera, ka pietrūkst sadarbība ar institūtiem. Nav skaidras izpratnes – kas ir bijušo LZA institūtu "produkts", un kas ir LZA "produkts".

Salīdzinot ar laiku, kad darbību uzsāka šī LZA vadības komanda, LZA vairākas jomas ir sakārtotas, tomēr vēl daudz jādarā. LZA ir jāatrod niša un īpaša funkcija, kas nosaka tās vietu un attaisno nodokļu maksātāju naudas izlietojumu. R. Karnīte ziņojuma nobeigumā izteica pateicību klātesošajiem par sadarbību. Baltijas Stratēģisko pētījumu centrs ir bijis ilggadīgs un vērtīgs LZA partneris. Laba sadarbība izveidojusies ar Daugavpils Universitāti, Vidzemes Augstskolu un Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmiju.

Pēc akadēmiķes R. Karnītes ziņojuma, J. Urtāns ziņoja, ka atbalsta ieteikumus R. Karnītes ievēlēšanai par LZA HSZN nodaļas priekšsēdētāju ir iesnieguši akadēmiķis Saulvedis Cimermanis un LZA Goda loceklis Jānis Streičs. Pieteikumi no citiem kandidātiem uz LZA HSZN priekšsēdētāja vakanci nebija saņemti.

J. Urtāns aicināja apstiprināt balsu skaitīšanas komisiju. Balsu skaitīšanas komisijā tika apstiprināti: Baiba Rivža, Dace Markus, Ivars Ločmelis. Klātesošie tika lūgti aizklāti balsojot izteikt viedokli par LZA HSZN nodaļas priekšsēdētāja vakancei atkārtoti izvirzīto akadēmiķi R. Karnīti. Par LZA HSZN priekšsēdētāju ar balsu vairākumu ievēlēja akadēmiķe Raita Karnīte.

Sēdes turpinājumā O. Spāris uzsvera, ka "bezierunu uzticēšanās satur riskus un pozitīvo bilanci. Vērtējot R. Karnītes darbu, jūsu klātbūtnē liecina par to, ka nodaļa ir vienota. Tiek īstenota interesanta programma. HSZN pirmā izstrādājuma nodaļas nolikuma un tikai tad to izdarīja pārējās nodaļas. LZA darbs atdzīvojas. Pagājušā gada rudenī, kad tika apspriesta LZA Stratēģija (tās autore ir R. Karnīte), tad, kad to apspriedām LZA Senātā, akadēmiķe Maija Kūle vaicāja, vai LZA ir veikspēja, lai šo Stratēģiju izpildītu. Tie kas intensīvi strādā var izdarīt to, ko ir nodomājuši. Akadēmijas misija ir sabiedrības izglītošana. LZA ir vienīgā Latvijas zinātnes kopuma pārstāve starptautiski un Latvijā". O. Spāris izteica cerību, ka komanda spēš strādāt atbilstoši laikmetam, pārstāvēt Latvijas zinātnes ekselenci.

Sēdes nobeiguma daļā tika ziņots par LZA ikgadējā konkursa "Desmit gada zinātniskie sasniegumi Latvijā" 2015. gadā izvirzītajiem darbiem:

- *Dr. art.* G. Zeltiņa ziņoja par monogrāfiju "Šekspīrs. Ar Baltijas akcentu",
- *Dr. hab. art.* S. Radzobe ziņoja par kolektīvo monogrāfiju "Latvijas jaunā režija",
- *Dr. habil. arch.* J. Krastiņš ziņoja par monogrāfiju "Liepāja: Jūgendstila arhitektūra".

Sēdes noslēgumā akadēmiķe R. Karnīte pateicās visiem, kas bija iesaistījušies darbus LZA ikgadējam konkursam "Desmit gada zinātniskie sasniegumi Latvijā" 2015. gadā un aicināja to darīt arī turpmāk.

LZA HSZN priekšsēdētāja **Raita Karnīte**
LZA HSZN zinātniskās sekretāres p.i. **Līva Griņeviča**

Māksliniece Inguna Krolle-Irbe dāvina savu darbu Akadēmijai
A.Edziņš foto

2016. gada 24. marta LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas sēdē atklāj Ingunas Krolles – Irbes darbu izstādi

2016. gada 24. martā notika Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas (HSZN) sēde, kurās darba kārtībā bija trīs jautājumi:

- LZA HSZN nolikuma grozījumi un to apstiprināšana (ziņojums R. Karnīte),
- *Dr. art.* Elitas Grosmanes ziņojums par Agneses Bergholdes monogrāfiju "Rīgas Doma viduslaiku arhitektūra un būvplastika eiropeisko analogiju kontekstā",
- Ingunas Krolles – Irbes zīmējumu un akrila gleznu sērijas "FREKVENCES MODULĀCIJAS" izstādes atklāšana.

Sēdes sākumā tika izskatīts LZA HSZN Nolikums. Sēdes dalībnieki apsprieda R. Karnītes, J. Urtāna, O. Krastiņa, T. Koķes un klātesošo ieteikumus par nolikuma papildinājumiem un vienotības par izmaiņām. LZA HSZN nolikuma izmaiņas tika apstiprinātas atklātā balsojumā.

Sēdes turpinājumā *Dr. art.* Elita Grosmane ziņoja par *Dr. Agneses Bergholdes* monogrāfiju "Rīgas Doma viduslaiku arhitektūra un būvplastika eiropeisko analogiju kontekstā". Monogrāfija ir veidota uz Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūta izstrādātas disertācijas pamata. E. Grosmane ir bijusi A. Bergholdes doktora darba vadītāja. Monogrāfijā A. Bergholdes galvenais uzdevums bija izpētīt būvplastiku tipoloģiskā un salīdzinošā nozīmē, un noskaidrot periodu, kad lielākā daļa no Rīgas Domā esošajiem paraugiem tikuši radīti. Līdz šim disertācijas tēma par Rīgas Domu un arhitektūru būvēstures sakarā nav bijusi plaši analizēta. Monogrāfijā pirmo reizi plaši un detalizēti aplūkota Rīgas Doma bagātīgā 13. gs. būvplastika kā ansambla koptēla neatņemama sastāvdaļa dievnama un klostera būvēstures kontekstā.

Sēdes nobeigumā klātesošie piedalījās mākslinieces Ingunas Krolles – Irbes zīmējumu un akrila gleznu sērijas "FREKVENCES MODULĀCIJAS" atklāšanā. I. Krolle-Irbe par gleznu sēriju saka: "Zīmējumu sērijā vizualizēta skaņa, kā materiāla plūds ar savu vienreizīgo raksturu – apstādīnāts laika skrējienis, lai ieskatītos frekvences modulētajā vilņojumā. Kompozīcijas rodas ārpus apziņas, ar lielu nepieciešamību tapt fiksētām. Skaņa ir tik pat netverama kā doma. Protams, ir iespēja to pierakstīt, tomēr, tās pati būtība ir gaisīga un, – jau vēsture. Skaņa veido mūsu sajūtu – harmoniju vai satraukumu".

LZA HSZN zinātniskās sekretāres p.i. **Līva Griņeviča**

Aizstāvēšana

2016. gada 18. aprīlī plkst.14.30 Rīgas Tehniskās universitātes Informācijas tehnoloģijas nozares promocijas padomes P – 07 atklātajā sēdē Rīgā, Sētas ielā 1, 202. auditorijā

MIHAILS KOVALOVŠ

aizstāvēs promocijas darbu "Kaulu struktūras radioloģisko attēlu analīzes un 3D vizualizācijas metožu un algoritmu izstrāde" inženierzinātņu doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: profesors, *Dr.habil.sc.ing.* Jānis Grundspenķis (Rīgas Tehniskā universitāte, Latvija); profesors, *Dr.habil.sc.ing.* Pēteris Rivža (Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Latvija); asociētais profesors, *Dr.sc.ing.* Vytenis Punys (Kaunās Tehnoloģiskā universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā (Rīgā, Paula Valdena ielā 5) un internetā <http://www.rtu.lv> (Doktorantiem -> Promocija -> Promocijas darbi).

2016. gada 26. aprīlī plkst. 15.00 LU Humanitāro zinātņu fakultātē Rīgā, Visvalža ielā 4a 402. telpā notiks Valodniecības zinātņu nozares promocijas padomes sēde, kurā

BAIBA VALKOVSKA

aizstāvēs promocijas darbu "Vārdu secības komunikatīvais aspekts mūsdienu latviešu valodā" filoloģijas doktora grāda iegūšanai. Recenzenti: *Dr. habil. philol.* I. Košķins, *Dr. philol.* L. Lauze, *Dr. philol.* A.Kuzņecovs

Ar promocijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā Raiņa bulvārī 19.

2016. gada 28.aprīlī plkst. 12.00 Biznesa augstskolā Turība, Graudu ielā 68, Rīgā, A 217.telpā notiks Biznesa augstskolas Turība Promocijas padomes vadībinātnē atklātā sēde, kurā promocijas darbu vadībinātnes doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

IEVA ZEMĪTE.

Promocijas darba temats: "Uzņēmumu vadīšanas vērtēšana kultūras nozarē".

Recenzenti: profesore, *Dr.oec.* Modrīte Peļše, Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Latvija; profesors, *Dr.oec.* Jānis Vanags, Rīgas Tehniskā Universitāte, Latvija; *Dr. oec.* *Plinkus Donatas, Vilnius University*, Lietuva.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Biznesa augstskolas Turība bibliotēkas lasītavā Graudu ielā 68, Rīgā, kā arī augstskolas mājaslapā.

2016. gada 28.aprīlī pulksten 14.00 Biznesa augstskolā Turība, Graudu ielā 68, Rīgā, 108.telpā notiks Biznesa augstskolas Turība Promocijas padomes atklātā sēde, kurā promocijas darbu tiesību zinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

SIGITA ŠIMBELĪTE (SIGITA ŠIMBELYTĒ).

Promocijas darba temats: "Peculiarities and problematics of special knowledge application in Lithuanian criminal process of giving evidence" ("Ipašo zināšanu piemērošanas īpatnības un problemātiska pierādījumu sniegšanā Lietuvas kriminālprocesā ietvaros"), promocijas darba vadītājs: *Dr. iur.* Hendriks Maļevskis (*Hendrik Maļevskis*).

Recenzenti: Sandra Kaija *Dr.iur.*, Rīgas Stradiņa universitātes profesore; *Dr.iur.* Juris Juris, Ģenerālprokuratūras prokurors; *Dr.iur.* *Vilmantas Egidius Kurapka* – Mikolas Romieris universitātes profesors (Lietuva).

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Biznesa augstskolas Turība bibliotēkas lasītavā Graudu ielā 68, Rīgā, kā arī augstskolas mājaslapā internetā: <http://www.turiba.lv/lv/bizness-zinatne/doktorantura/promocijas-darbu-temas/izstradatie-promocijas-darbi-un-kopsavilkumi/414/>.

2016. gada 29.aprīlī pl.15.00 Latvijas Mākslas akadēmijas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Kalpaka bulvārī 13

AIJA BRASLIŅA

doktora zinātniskā grāda mākslas zinātnē iegūšanai aizstāvēs promocijas darbu "Starptautiskie sakari Latvijas klasiskā modernisma paceluma un jaunreālisma veidošanās posmā".

Recenzenti: profesors Jānis Kalnačs (*Dr.art.*), Vidzemes Augstskola; profesore Giedre Jankevičute (*Giedre Jankevičute, Dr. humanit.m.*) Viļņas Mākslas akadēmija; pētniece Stella Peļše (*Dr.art.*), Mākslas vēstures institūts.

Ar promocijas darbu iespējams iepazīties LMA bibliotēkā (Rīgā, Kalpaka bulv. 13), LMA mājaslapā lma.lv.

2016. gada 5. maijā plkst. 16.15 RTU Elektronikas un telekomunikāciju nozares Promocijas padomes "RTU P-08" atklātā sēdē Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Elektronikas un telekomunikāciju fakultātē, Āzenes ielā 12, 2–38. telpā

ELANS GRABS

aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Sevlīdzīgā trafika parametru analīze tīkla veikspējas paaugstināšanai, pielietojot reāllaika diskreto veivle transformāciju" inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai.

Recenzenti: profesors, *Dr.sc.ing.* G. Lauks (RTU); profesors, *Dr.dat.* G. Bārzdīņš (LU); profesors, *Dr.sc.ing.* A. Grakovskis (TSI).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā Kipsalas ielā 10, Valsts Nacionālajā bibliotēkā Mūkusalas ielā 3, kā arī elektroniski RTU mājaslapā <http://www.rtu.lv>.

2016. gada 5. maijā plkst. 18.00 RTU Elektronikas un telekomunikāciju nozares promocijas padomes "RTU P-08" atklātā sēdē Rīgas Tehniskās universitātes Elektronikas un Telekomunikāciju fakultātē, Rīgā, Āzenes ielā 12, 2–38. telpā

JŪLIJA ASMUS

aizstāvēs promocijas darbu "Uz nestriktās loģikas balstītas metodēs resursu vadībai NGN tīklos" inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai.

Recenzenti: profesors, *Dr.habil.sc.ing.* Ernests Pētersons (RTU); profesors, *Dr.sc.ing.* Pēteris Grabusts (RTA); profesors, *Dr.habil.math.* Aleksandrs Šostaks (LU).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā Paula Valdena ielā 5 un Valsts Nacionālajā bibliotēkā Mūkusalas ielā 3, kā arī elektroniski RTU mājaslapā <http://www.rtu.lv/> sadaļā "Zinātne".

2016. gada 12.maijā plkst 15.00 Rīgā, P.Valdena ielā 3, RTU MLKĻF konferenču zālē (272.telpa) notiks Ķīmijas inženierzinātņu nozares RTU Promocijas padomes P-02 atklātā sēdē promocijas darbu inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

LINDA VECBIŠKĒNA.

Promocijas darba temats – "Nano-sized calcium phosphates and their biomedical potential".

Oficiālie oponenti: *Dr.habil.sc.ing.* Visvaldis Švinka (RTU) , *Dr. Edita Garskaite*, Viļņas Universitāte (Lietuva), *Dr. Martin Järvekülg*, Tartu Universitāte (Igaunija).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā (Valdena ielā 5), kā arī RTU mājaslapā: www.rtu.lv/.

Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padome 2016.gada 23.februāra atklātā sēdē piešķir tiesību doktora zinātnisko grādu specialitātē – juridiskā zinātne, apakšnozare – krimināltiesības **AINARAM FELDMANIM**. Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, nederīgi biļeteni – 2.

Latvijas Universitātes Ekonomikas promocijas padome 2016. gada 23. februārī atklātā sēdē piešķir ekonomikas doktora (*Dr. oec.*) zinātnisko grādu ekonomikas nozarē, apakšnozarē –Latvijas tautsaimniecība **ALDIM BULIM**. Balsošanas rezultāti: piešķirt 9, nepiešķirt – 0, nederīgi biļeteni nav.

LLU Pārtikas zinātnes nozares Pārtikas procesu un iekārtu, Pārtikas mikrobioloģijas un Pārtikas produktu kvalitātes apakšnozaru promocijas padomes atklātā sēdē 2016. gada 26. februārī **INGRĪDA AUGŠPOLE** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts Inženierzinātņu doktora zinātniskais grāds (*Dr.sc.ing.*) pārtikas zinātnes nozarē. Balsošanas rezultāti: par – 9, pret – nav, nederīgi – nav.

Rīgas Tehniskās universitātes Promocijas padomes "RTU P-09" sēdē 2016. gada 4.martā **DARJAI STEPČENKO** piešķir ekonomikas zinātņu doktora grādu (*Dr.oec.*) nozarē "Vadībinātnē", apakšnozarē "Uzņēmējdarbības vadība". Balsošanas rezultāti: par– 8, pret– nav, nederīgu un atturas biļetenu nav.

Redaktore Zaiga Kipere.

"Zinātnes Vēstnesis".

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.

"Science Bulletin" Association of Latvian Scientists.

"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome:

akadēmiķis Juris Ekmanis (vadītājs), akadēmiķis Jānis Bērziņš,

LZA kor.loc. Jānis Kristapsons, akadēmiķis Ēvalds Mugurēvičs,

akadēmiķe Baiba Rivža, LZA kor. loc. Pēteris Trapencieris.

Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.

Tālr. 67212706, 67225361, fakss 67821153.

E pasts: alma@lza.lv, lza@lza.lv

<http://www.lza.lv>

Indekss 77165.

Iespiests

SIA Zemgus LB